

УДК 94: [321.6+321.7] (460)

**ФУНКЦІОНУВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ІНСТИТУТІВ ІСПАНІЇ В УМОВАХ
КОНСОЛІДАЦІЇ ДЕМОКРАТІЇ (1982-1996 рр.). ОГЛЯД ДЖЕРЕЛЬНОЇ БАЗИ**

**Годлевська Валентина Юріївна,
доктор історичних наук,
професор кафедри суспільно-політичних наук
Вінницький національний технічний університет**

Анотація. Автором здійснено огляд історичної науки з проблеми реформування суспільних інститутів Іспанії в умовах утвердження демократичних засад. Важливе значення для практики наукового історичного дослідження має окреслення й аналіз історіографічної літератури. Автором були використані порівняльно-історичний, типологічний, історико-системний методи, що дозволило з достатньою повнотою, точністю та достовірністю опрацювати наявні наукові дослідження з зазначеної проблеми.

Ключові слова: Іспанія, демократизація, консолідація демократії, уряд, парламент, судова система, виборча система, партійна система.

The author reviewed historical science on the issue of reforming the public institutions of Spain in terms of democratic principles. Essential to the scientific practice of historical research is the identification and analysis of historiographical literature. The author used comparative-historical, typological, historical and systematic methods, allowing with sufficient completeness, accuracy and reliability to handle available scientific research on the problem.

Keywords: Spain, democratization, consolidation of democracy, the government, Parliament, judiciary, electoral system, party system.

В останній чверті ХХ ст. Іспанія здійснила успішний перехід від авторитарного до демократичного суспільства. Трансформація франкістського авторитарного режиму в демократичний пройшла через класичних три етапи: підготовчий (лібералізація), етап прийняття рішень (встановлення демократії) та фазу адаптації (консолідації або утвердження демократії). Період консолідації демократичного режиму припав на час правління Іспанської соціалістичної робітничої партії (1982–1996 рр.).

Важливе значення для практики наукового історичного дослідження має окреслення й аналіз джерельної бази проблеми. Дослідження джерел дає можливість отримувати об'єктивно значущі знання про людину, суспільство, цивілізації. Розмаїтий спектр проблем, пов'язаних з історією та розвитком закономірностями та особливостями демократичного транзиту післяфранкістської Іспанії віддзеркалені у комплексах різнопланових та різножанрових документальних джерел, більша частина з яких має офіційний характер.

Стрижень джерельної бази функціонування суспільних інститутів складають Конституція та законодавчі акти досліджуваного періоду. Конституція Іспанії являє собою демократичну модель управління державою і включає преамбулу, вступні положення, розділи, додаткові, перехідні та прикінцеві положення. В преамбулі і перших статтях закріплені ідеологічні й політичні основи держави. До основних принципів Конституції Іспанії відносяться: права громадянина Іспанії, правовий, демократичний, соціальний статус держави [1].

Аналіз основного закону дає можливість дослідити конституційний статус уряду, парламенту, монархії, функціонування судової влади, особливості їх взаємодії та контролю, а також основні політичні, економічні, соціальні та культурні права громадян (право на створення політичних партій, право на об'єднання в профспілки, право на підприємницьку діяльність, на соціальне забезпечення, на освіту, на охорону здоров'я тощо).

Нормативно-правова база Іспанії міститься в щоденному офіційному виданні «Офіційний бюлетень держави» (Boletín Oficial del Estado). У ньому публікуються:

а) загальні положення державних органів, міжнародні договори та конвенції; б) загальні положення автономних співтовариств, відповідно до положень Статуту автономії; в) рішення конституційних органів держави, згідно з положеннями відповідних органічних законів; г) другорядні положення, рішення управлінь міністерств і інших державних органів; д) оголошення, повідомлення, нагородження тощо.

Рада Міністрів може виключно домовитися про публікації звітів, документів або офіційних повідомлень, поширення яких становить суспільний інтерес.

Крім того, бюлетень містить окремий додаток, в якому публікуються постанови, заяви і акти Конституційного суду.

Так, досліджуючи становлення основних суспільних інститутів, було використано низку законів, які доповнювали основні положення конституції. Наприклад, досліджуючи *діяльність Кортесів* були опрацьовані персональні статuti Генеральних кортесів за 1983 р. та 1989 р. [2; 3]

Крім того, важлива інформація міститься на офіційному сайті іспанського парламенту. Так, зокрема, можна дослідити діяльність конгресу депутатів та сенату. Інформація розміщена досить зручно. Для опрацювання нормативних документів, матеріали розташовані по каденціям [4].

Вивчаючи особливості *реформування судової системи* обґрунтовано використання законів «Про народного захисника» (1981 р.), «Про право на спростування опублікованої інформації» (1984 р.), «Про судову владу» (1985 р.), «Про судову поліцію» (1987 р.), «Про юридичні конфлікти» (1987 р.) та інші. Їх опрацювання дає можливість визначити основні заходи щодо оновлення системи правосуддя, приведення у відповідність до сучасних світових норм [5-10].

Аналізуючи діяльність засобів масової інформації варто звернути увагу на дослідження: «Статуту радіо і телебачення» (1980 р.), закон, який регулює надання коштів засобам масової інформації та інформаційним агентствам (1984 р.), закону «Про регулювання телекомунікацій» (1987 р.), закону «Про приватне телебачення». Ознайомлення з матеріалами цих актів дозволяє прослідкувати процес оновлення ЗМІ, їх часткову комерціалізацію, створення регіональних осередків, надання більшої свободи слова тощо [11-14].

Окремим предметом дослідження є процес становлення національної та регіональної партійної систем, а також особливості формування виборчої системи. У цьому контексті важливо використати такі законодавчі акти: закон «Про політичні партії» (1978 р.), королівський декрет-закон «Про виборчі норми» (1977 р.), органічний закон «Про загальний виборчий режим» (1985 р.), органічний закон «Про фінансування політичних партій» (1987 р.), органічний закон «Про внесення змін у закон про загальний виборчий режим для регулювання виборів у Європейський Парламент» (1987 р.), закони про вибори до автономних парламентів тощо. На підставі їх аналізу можна виявити, що влада послідовно, планомірно вживала заходів щодо формування демократичної партійної та виборчої систем [15-22].

Значна кількість правових документів необхідно опрацювати для вивчення автономізації Іспанії. В першу чергу це стосується статутів автономних співтовариств, які були прийняті наприкінці 70-х початку 80-х років, і які дозволили прослідкувати зазначений процес. Окремо необхідно виділити закон, який викликав суттєві дискусії, «Про автономний процес» (1983 р.) [23]. Згідно з конституцією, автономії отримали право на розширення своїх компетенцій. Це було відображено у реформованих статутах в 1994 р., з текстами яких теж можна ознайомитись в «Офіційному бюлетені держави» .

Досліджуючи процес трансформації суспільних інститутів особлива увага може бути сфокусована на питанні національної та суспільної безпеки. Серед законодавчих актів, вміщених в «Офіційному бюлетені держави», що стосуються іспанської *армії*, варто виокремити такі: органічний закон «Про основні критерії національної оборони і військової організації» (1980 р.), Королівський указ «Про затвердження правил сухопутних військ»

(1983 р.), Королівський указ «Про затвердження правил військово-морського флоту» (1984 р.), Королівський Указ, за яким визначається організаційна структура Міністерства оборони (1987 р.), Королівський указ «Про затвердження правил військово-повітряних сил» (1984 р.), закон «Про військову службу» (1984 р.), органічний закон «Про військово-кримінальний кодекс» (1985 р.), закон «Про скасування смертної кари у воєнний час» (1995 р.), органічний закон «Про дисциплінарний режим Збройних сил» (1985 р.), органічний закон «Про компетенції та організацію військової юрисдикції» (1987 р.), закон «Про створення Юридичного корпусу військової оборони» (1988 р.), закон «Про військовий професійний персонал» (1989 р.) та інші [24-33]. Отримана інформація дає можливість дійти висновку, що в умовах консолідації демократичного режиму модернізація армії призвела до підвищення її професійного, технічного рівня. Збройні сили були поставлені під цивільний контроль.

Іспанія – одна з небагатьох країн світу, де Конституція визначає місце *поліцейських органів* у рамках державного механізму. Крім того, їх діяльність регулюється низкою законодавчих актів: закон «Про поліцію» (1978 р.) [34], Королівський указ «Про структуру і функції органів державної безпеки» (1984 р.), органічний закон «Про служби та органи безпеки» (1986 р.), Королівський указ «Про дисциплінарний режим Вищого поліцейського корпусу» (1984 р.), органічний закон «Про дисциплінарний режим Цивільної гвардії» (1991 р.), Королівський указ «Регламент дисциплінарного режиму Національної поліції» (1989 р.), органічний закон «Про захист безпеки громадян» (1992 р.) [35] та інші. У зв'язку з перенесенням деяких компетенцій від центральної влади до автономій, в досліджуваній період було ухвалено низку законів про координацію місцевих поліцій, які були використані в ході опрацювання зазначеної проблематики. Аналіз перерахованих законодавчих актів дозволяє дослідити особливості реформування правоохоронних органів Іспанії, формування їх місцевого, автономного та центрального рівнів.

Таким чином, джерельна база даної проблеми цілком репрезентативна, достовірна й різноманітна. Її аналіз дає можливість простежити дії владних структур, діяльність опозиції, механізм заміни авторитарної політичної системи демократичною, запровадження та застосування демократичних процедур у виконавчій та судовій гілках влади, шляхи розв'язання соціально-політичних, економічних та національних проблем тощо.

Література

1. Испания. Конституция и законодательные акты. – М. : Прогресс, 1982. – 351 с.
2. Estatuto del Personal de las Cortes Generales // Boletín Oficial del Estado. – 1983. – № 154. – P. 18103–18108.
3. Estatuto del Personal de las Cortes Generales // Boletín Oficial del Estado. – 1989. – № 177. – P. 23864–23872.
4. Cortes Generales. Режим доступа: <http://www.cortesgenerales.es>.
5. Real Decreto 769/1987, de 19 de junio, sobre regulación de la Policía Judicial // Boletín Oficial del Estado. – 1987. – № 150 (24 de junio). – P. 18989–18992.
6. Ley 50/1981, de 30 de diciembre, por la que se regula el Estatuto Orgánico del Ministerio Fiscal // Boletín Oficial del Estado. – 1982. – № 11 (13 de enero). – P. 708–714.
7. Ley Orgánica 3/1981, de 6 de abril, del Defensor del Pueblo // Boletín Oficial del Estado. – 1981. – № 109 (7 de mayo). – P. 9764–9768.
8. Ley Orgánica 2/1984, de 26 de marzo, reguladora del derecho de rectificación // Boletín Oficial del Estado. – 1984. – № 74 (27 de marzo). – P. 8387–8387.
9. Ley Orgánica 2/1987, de 18 de mayo, de Conflictos Jurisdiccionales // Boletín Oficial del Estado. – 1987. – № 120 (20 de mayo). – P. 14622–14625.
10. Ley Orgánica 6/1985, de 1 de julio, del Poder Judicial // Boletín Oficial del Estado. – 1985. – № 157 (2 de julio). – P. 20632–20678.
11. Ley 29/1984, de 2 de agosto, por la que se regula la concesión de ayudas a Empresas Periodísticas y Agencias Informativas // Boletín Oficial del Estado. – 1984. – № 185 (3 de agosto). – P. 22628–22629.

12. Ley 4/1980, de 10 de enero, de Estatuto de la Radio y la Televisión // Boletín Oficial del Estado. – 1980. – Nº 11 (12 de enero). – P. 844–848.
13. Ley 31/1987, de 18 de diciembre, de Ordenación de las Telecomunicaciones // Boletín Oficial del Estado. – 1987. – Nº 303 (19 de diciembre). – P. 37409–37419.
14. Ley 10/1988, de 3 de mayo, de Televisión Privada // Boletín Oficial del Estado. – 1988. – Nº 108 (5 de mayo). – P. 13666–13669.
15. Ley 54/1978, de 4 de diciembre, de Partidos Políticos // Boletín Oficial del Estado. – 1978. – Nº 293 (8 de diciembre). – P. 27781–27782.
16. Real Decreto-ley 20/1977, de 18 de marzo, sobre Normas Electorales // Boletín Oficial del Estado. – 1977. – Nº 70 (23 de marzo). – P. 6584–6600.
17. Ley Orgánica 5/1985, de 19 de junio, del Régimen Electoral General // Boletín Oficial del Estado. – 1985. – Nº 147 (20 de junio). – P. 19110–19134.
18. Ley Orgánica 3/1987, de 2 de julio, sobre financiación de los Partidos Políticos // Boletín Oficial del Estado. – 1987. – Nº 158 (3 de julio). – P. 20169–20170.
19. Ley de 13 de agosto de 1985 de elecciones al parlamento de Galicia // Boletín Oficial del Estado. – 1985. – Nº 248 (16 de octubre). – P. 32642–32647.
20. Ley de 2 de enero de 1986, electoral de Andalucía // Boletín Oficial del Estado. – 1986. – Nº 28 (1 de febrero). – P. 4542–4547.
21. Ley 28/1983, de 25 de noviembre, de Elecciones al Parlamento Vasco // Boletín Oficial del Estado. – 2012. – Nº 92 (17 de abril). – P. 30077–30112.
22. Ley 5/1990, de 15 de junio, de Elecciones al Parlamento Vasco // Boletín Oficial del País Vasco. – 1990. – Nº 134 (6 de julio). – P. 6149–6209.
23. Ley 12/1983, de 14 de octubre, del Proceso Autonómico // Boletín Oficial del Estado. – 1983. – Nº 247 (15 de octubre). – P. 27969–27972.
24. Ley Orgánica 6/1980, de 1 de julio, por la que se regulan los criterios básicos de la defensa nacional y la organización militar // Boletín Oficial del Estado. – 1980. – Nº 165 (10 de julio). – P. 15750–15753.
25. Real Decreto 2945/1983, de 9 de noviembre, por el que se aprueban las Reales Ordenanzas del Ejército de Tierra // Boletín Oficial del Estado. – 1983. – Nº 285 (29 de noviembre). – P. 32276–32292.
26. Real Decreto 611/1986, de 21 de marzo, por el que se aprueba el Reglamento de la Ley del Servicio Militar // Boletín Oficial del Estado. – 1986. – Nº 79 (2 de abril). – P. 11574–11602.
27. Real Decreto 1024/1984, de 23 de mayo, por el que se aprueban las Reales Ordenanzas de la Armada // Boletín Oficial del Estado. – 1984. – Nº 129 (30 de mayo). – P. 15232–15252.
28. Real Decreto 1/1987, de 1 de enero, por el que se determina la Estructura Orgánica Básica del Ministerio de Defensa // Boletín Oficial del Estado. – 1987. – Nº 2 (2 de enero). – P. 75–80.
29. Real Decreto 494/1984, de 22 de febrero, por el que se aprueban las Reales Ordenanzas del Ejército del Aire // Boletín Oficial del Estado. – 1984. – Nº 61 (12 de marzo). – P. 6869–6886.
30. Ley 19/1984, de 8 de julio, del Servicio Militar // Boletín Oficial del Estado. – 1984. – Nº 140 (12 de junio). – P. 16936–16940.
31. Ley Orgánica 13/1985, de 9 de diciembre, de Código Penal Militar // Boletín Oficial del Estado. – 1985. – Nº 296 (11 de diciembre). – P. 39085–39099.
32. Ley Orgánica 11/1995, de 27 de noviembre, de abolición de la pena de muerte en tiempo de Guerra // Boletín Oficial del Estado. – 1995. – Nº 284 (28 de noviembre). – P. 34269–34270.
33. Ley Orgánica 12/1985, de 27 de noviembre, de Régimen Disciplinario de las Fuerzas Armadas // Boletín Oficial del Estado. – 1985. – Nº 286 (29 de noviembre). – P. 37769–37775.
34. Ley 55/1978, de 4 de diciembre, de la Policía // Boletín Oficial del Estado. – 1978. – Nº 293 (8 de diciembre). – P. 27782–27785.
35. Ley Orgánica 1/1992, de 21 de febrero, sobre Protección de la Seguridad Ciudadana // Boletín Oficial del Estado. – 1992. – Nº 46 (22 de febrero). – P. 6209–6214.